

Frågor och svar – PFAS i dricksvatten

Vad har ni gjort?

Naturskyddsföreningen har gjort en undersökning som visar att svenskt dricksvatten inte är säkert för alla människor att dricka på flera platser. Vi har samlat in data och undersökt förekomsten av de extremt svårnedbrytbara miljögifterna PFAS från omkring 250 analysrapporter från vattenverk på 42 platser runt om i Sverige. Vi har sedan jämfört de uppmätta halterna i dricksvattnet med det nya gränsvärdet för PFAS från EU:s livsmedelsmyndighet (EFSA).

Varför?

Ingen har hittills undersökt hur höga halterna av PFAS i svenskt dricksvatten är i förhållande till EFSA:s nya gränsvärde – så vi började undersöka saken själva. När vi sedan jämförde halterna i dricksvattnet med vad som anses säkert enligt den senaste forskningen så insåg vi att läget ser värre ut än vi trodde.

Vad innebär EFSA:s nya gränsvärde?

EU:s livsmedelsmyndighets (EFSA) gränsvärde anger hur mycket PFAS som är säkert för en människa att få i sig totalt från mat, vatten och inandning. Det sänktes i september i år då ny forskning visat att hälsoriskerna ökar vid lägre halter än man tidigare trott. Men det nya gränsvärdet har ännu inte implementerats i Livsmedelsverkets så kallade åtgärdsgränser. Åtgärdsgränserna är rekommendationer till kommuner och vattenproducenter om hur mycket PFAS som får förekomma i dricksvattnet. Livsmedelsverket har alltså inte sänkt sina åtgärdsgränser i enlighet med EFSA:s nya gränsvärde – utan utgår fortfarande från det gamla gränsvärdet från 2008.

Vad visar undersökningen?

- På **16 av 42 platser** finns en eller flera dricksvattentäkter där halterna av PFAS är så höga att de överskrider EU:s livsmedelsmyndighets (EFSA) nya gränsvärde för totalt intag av PFAS från mat, vatten och inandning.
Det innebär att över två miljoner människor inte kan dricka sitt dagliga behov av vatten utan att riskera att få i sig mer PFAS än vad EFSA anser vara säkert.
- Ytterligare minst **9 platser** uppvisar så pass höga halter att de också kommer att behöva åtgärdas om Livsmedelsverket sänker de svenska åtgärdsgränserna i enlighet med EU:s nya gränsvärde.
- Totalt sett så kommer minst 25 undersökta platser (16 + 9) behöva åtgärda en eller flera dricksvattentäkter om Livsmedelsverket sänker de svenska åtgärdsgränserna i enlighet med EU:s nya gränsvärde.
- Inga platser har blivit ”godkända” i vår undersökning. Det beror på att inga analysmetoder som används av vattenverken är tillräckligt känsliga för att med säkerhet kunna säga att de skulle klara en sänkning av Livsmedelsverkets åtgärdsgränser.

Är några särskilt drabbade?

Ja, barn. De kan dricka mindre av det förorenade dricksvattnet innan de överskrider gränsvärdet eftersom de väger mindre och dricker mer i förhållande till sin kroppsvikt. Det gäller även människor som har en diet eller inomhusmiljö där mycket PFAS finns.

Vad är er reaktion på resultatet?

Resultatet är allvarligt. I Sverige är vi stolta över vårt dricksvatten och vi räknar med att vattnet som kommer ur kranen är rent och hälsosamt. Vatten är den värdefullaste resurs vi har och vi är helt beroende av det varje dag. Därför är det helt oacceptabelt att det fortfarande är tillåtet att släppa ut miljögifter som förorenar vårt dricksvatten och riskerar att skada människors hälsa.

Hur allvarligt är det här? Vad händer när vi får i oss de här mängderna PFAS?

Gruppen PFAS är extremt svårnedbrytbara kemikalier. Mycket tyder på att många PFAS inte bryts ned alls. Det gör att även om vi skulle sluta använda PFAS imorgon så försvinner inte den PFAS som vi redan släppt ut till miljön. Och så länge vi fortsätter att släppa ut PFAS så kommer halterna att öka i miljön.

Man kan tycka att vi människor borde ha lärt oss av historien. Inte minst efter skandalerna med PCB och DDT, som visade sig vara både svårnedbrytbara och skadliga för djurs och människors hälsa. Men idag är vi precis lika obetänksamma när det gäller PFAS. Dessutom är PFAS-ämnen ännu värre än PCB och DDT eftersom de är så svårnedbrytbara att de ibland kallas "evighetskemikalier".

Så vad händer mer konkret – kan vi få sjukdomar?

I djurstudier har vissa PFAS visat sig vara cancerframkallande, reproduktionsstörande och orsaka leverskador. De har också visat sig ge förhöjda blodfetter och försämra barns vaccinationsrespons.

Hur har EFSA:s gränsvärde räknats fram?

EFSA:s gränsvärde är beräknat på vetenskapliga studier och anger vad som är säkert för en människa att få i sig totalt från mat, vatten och inandning. EFSA tog tidigare bara fram gränsvärden för ett PFAS-ämne i taget (PFOS och PFOA), men nu har de tagit fram ett gränsvärde som tar hänsyn till fyra PFAS-ämnen tillsammans (PFOS, PFOA, PFNA och PFHxS). Dessutom har gränsvärdet för PFOS uppdaterats.

Att EU nu tar hänsyn till fler PFAS än tidigare är ett stort steg framåt. Men mörkertalet är fortfarande stort. Det finns drygt 4700 PFAS-kemikalier på marknaden – så den verkliga mängden PFAS som släppts ut i miljön och som finns i våra kroppar är sannolikt betydligt högre.

Varför ser det så olika ut i landet – vissa orter har betydligt högre halter?

Höga halter förekommer ofta vid platser där brandskum har hanterats, vid brandstationer, flygfält och brandövningsplatser. Höga halter förekommer också vid deponier och industrier med storskalig användning av PFAS (till exempel pappers-, plast- och textilindustri).

Varför sänker inte Livsmedelsverket sina åtgärdsgränser NU?

Livsmedelsverket inväntar den uppdaterade EU-lagstiftningen Dricksvattendirektivet som måste implementeras i svensk lagstiftning. I Dricksvattendirektivet har man lagt till juridiska gränsvärden för hur mycket PFAS som kommer att vara tillåtet i dricksvatten. Men det kommer inte att påverka dagens svenska åtgärdsgränser nämnvärt. Dricksvattendirektivet baseras nämligen inte på EFSA:s nya vetenskapliga gränsvärde utan på äldre forskning och politiska förhandlingar och överenskommelser.

Naturskyddsföreningen uppmanar Livsmedelsverket att agera omgående och sänka sina åtgärdsgränser i enlighet med EFSA:s nya gränsvärde som är baserat på vetenskapen.

Vad skulle hända om Livsmedelsverket sänkte sina åtgärdsgränser?

Då skulle flertalet vattenverk i Sverige behöva rena sitt vatten från PFAS eller hitta andra vattentäkter med lägre halter PFAS. Enligt vår undersökning skulle minst 25 av 42 platser behöva åtgärda en eller flera dricksvattentäkter. Samtliga vattenverk skulle också behöva använda mer känsliga analysmetoder för PFAS än vad man gör idag, för att säkerställa att de verkligen ligger under åtgärdsgränsen.

Kan vattenverken rena bort PFAS?

Ja, det finns teknik som kan rena bort en stor andel PFAS. Halten kan minskas rejält genom att införa kolfilter i vattenverken, som man byter ofta. Det görs bara på ett fåtal platser i Sverige idag. Men det går inte att rena bort alla PFAS-ämnen med de tekniker som finns tillgängliga idag. De flesta svenska vattenverken renar inte vattnet från PFAS idag eftersom halterna i dricksvattentäkterna ligger under Livsmedelsverkets gällande åtgärdsgränser. Vattenverken måste få resurser till att införa mer avancerad reningsteknik. Vi tycker att principen förorenaren betalar ska gälla. Kostnaden ska inte hamna på de individer som fått sitt vatten förorenat.

Eftersom vattnet bara står för en mindre del av all PFAS vi får i oss så räcker det inte att bara rena dricksvattnet. Vi måste också förbjuda PFAS helt – annars kommer halterna att fortsätta öka i maten vi äter och i luften vi andas in.

Kan jag som privatperson rena vattnet själv?

Det finns så vitt vi vet inga filter för hemmabruk som har bevisats kunna rena bort PFAS från dricksvattnet. Det är svårt att rena vatten från PFAS, därför bör det göras vid vattenverken som har bäst förutsättningar att göra det. Där kan analyser tas för att försäkra att tillräcklig rening faktiskt sker.

Vad ska vi dricka då?

Eftersom allt vatten, både kommunalt kranvatten, vatten från egen brunn och flaskvatten, samt all dryck som görs med vatten (till exempel saft, läsk och öl) innehåller mer eller mindre PFAS så går det inte att undvika. Halterna utgör inte någon akut fara, men ur ett längre tidsperspektiv kan negativa hälsoeffekter uppstå och därför måste halterna av PFAS minimeras för befolkningen i stort.

Om det inte går att undvika PFAS i dricksvatten – finns det några andra sätt att slippa PFAS?

Det absolut viktigaste är att utsläppen av PFAS till miljön upphör. Produkter som innehåller

PFAS utgör inte nödvändigtvis någon direkt fara för dig som använder saken – men PFAS har visat sig läcka ut i stora mängder vid tillverkningen. Därför kan du som konsument göra stor skillnad genom att undvika köpa produkter som innehåller PFAS, som kläder, stekpannor, smink, matförpackningar, möbler, skidvalla och elektronik.

Läs mer här om hur du kan undvika PFAS: [10 tips för att undvika PFAS.](#)

Skrämmer ni inte upp folk genom att gå ut med detta?

Situationen är allvarlig och människor i Sverige har rätt att få veta hur det ligger till. Vi vill få Livsmedelsverket att sänka sina åtgärdsgränser för PFAS i dricksvatten i enlighet med den senaste forskningen. Ju snabbare detta åtgärdas, desto mindre blir risken för att befolkningen får i sig för mycket PFAS under sin livstid och får sin hälsa påverkad. Att vårt dricksvatten är förorenat visar också på hur bråttom det är att vi helt förbjuder PFAS i Sverige.

Hur ser det ut i andra länder – är det lika illa där?

PFAS hittas i miljö, djur och människor över hela världen. Situationen med dricksvattnet är densamma i många andra länder. Undersökningar gjorda i Tyskland, Frankrike, Spanien, Belgien och Nederländerna visar att de har PFAS i samma nivåer som Sverige. Färöarna har betydligt lägre halter. I USA är det många delstater som stämmer företag som förorenat dricksvattnet genom produktion eller hantering av PFAS.

Hur vill Naturskyddsföreningen lösa problemet? Vad måste hända?

1. Sverige måste förbjuda alla PFAS.
2. Livsmedelsverket måste omgående sänka sina åtgärdsgränser för PFAS i dricksvatten i enlighet med den senaste forskningen.
3. Sverige måste verka för ett totalförbud av PFAS världen över.

Vem bär ansvar för att det ser ut såhär?

Det är svårt att säga vem som specifikt bär ansvaret för spridningen av PFAS i miljön då det finns många källor till spridningen. Det vi vet är att stora kemikalieföretag producerat och sålt produkter med PFAS under decennier trots att de varit medvetna om riskerna. Våra politiker och vår lagstiftning har heller inte satt stopp för utsläppen trots att de kända riskerna. Naturskyddsföreningen anser att våra makthavare borde ha förbjudit PFAS för länge sedan. Det är bara ett fåtal PFAS som är reglerade enligt lag.

Vattenverken bär ingen skuld. De följer rådande lagstiftning och går i många fall längre än rekommendationerna från Livsmedelsverket. Ska en förändring ske måste Livsmedelsverket sänka sina rekommendationer gällande PFAS och införa åtgärdsgränser som är baserade på den forskning som finns. Då kommer vattenverken att agera – men de behöver också få resurser för att kunna göra det.